

ФРИДРИХ ДЮРЕНМАТ ПИЛАТ

Превод от немски: Венцеслав Константинов, —

chitanka.info

„На онези отвън обаче им се въздава всичко чрез иносказания, та с виждащи очи да гледат и да не разбират и с чуващи уши да слушат и да не проумяват.“

Когато разтвориха тежките железни порти в другия край на залата срещу неговия трон, когато от разкритата гигантска паст нахлу тълпата, а легионерите с труд я удържаха, като сплитаха ръцете си на верига и гърбом отблъскваха буйстващите, той проумя, че човекът, когото простолюдие то изкарваше напред като щит, не е никой друг, а самият бог; но не се осмели да го докосне втори път с поглед, понеже се страхуваше. Освен това се надяваше да спечели време, като не гледа бога, за да вникне в ужасното си положение. Ясно му беше, че появата на бога го отличаваше пред всички хора, но съзираше и заплахата, скрита в едно такова отличие. Ето защо плъзна поглед по оръжията на легионерите, провери по привичка подбрадниците дали са добре притегнати, състоянието на оръжията, надеждността на движенията и здравината на мускулите, после с кос поглед изгледа тълпата, а тя се вкамени и се превърна в неподвижна, сега вече беззвучна маса, пред която, обхванат от стотици алчни ръце, спокойно стоеше богът, но той все още се пазеше да го погледне. Затова сведе очи към един свитък, който бе разпрострян на коленете му и съдържаше повеления на императора. Размисли какво го възпира да отдаде почести на бога пред целия народ. Осъзна мига, в който богът го бе докоснал с поглед. Спомни си, че зърна погледа му, когато бе едва отворена вратата, през която въведоха бога — тогава видя само тези очи и нищо друго. Не бяха по-различни от човешките очи, не изглеждаха по-властни или озарени от сиянието, което го възхищаваше при гръцките изображения на божества. Не личеше в тях и презрението, което боговете питаят към хората, когато забродят по земята, за да погубят цели родове, нито пък онова упорство, което тлееше в очите на престъпниците, когато ги изправяха пред него — при бунтовниците срещу империята или при глупците, които умираха със смях. В тези очи личеше безусловно покорство, а то навярно представляваше коварна преструвка, понеже

така се заличаваше границата между бог и човек и бог ставаше човек, а човек — бог. Ето защо не вярваше в смирението на бога, а човешкият му образ му се струваше лукавство, за да изкушава хората. Преди всичко смяташе за важно да разбере как богът приема неговото държание; защото го вълнуваше прозрението, че трябва да предприеме действия по отношение на бога. Смущаваше го страхът, че с движението на очите си надолу към разгърнатия свитък е проиграл решителния миг, понеже в това богът можеше да съзре неуважение. Ето защо сметна за най-добре да потърси по лицата на своите войници знак, който можеше да подкрепи такова подозрение. Уж разсеяно вдигна очи, замислен, без да бърза и без да издава страха си, тъй че загледа легионерите сякаш с удивление, сякаш не разбираше защо са в тази зала. Не откри обаче нищо обезпокоително, но и нищо, което да отстрани подозрението му; защото веднага си каза, че легионерите умеят да скриват мислите си; все пак възможно бе и да им е безразлично как се държи той към бога, понеже не го бяха разпознали. Затова се реши за втори път да изгледа тълпата, а тя изтръпна под погледа му. Видя как предните се задърпаха назад, тъй че тълпата се скупчи в средата на залата, понеже в същото време задните, жадни да разгълкуват погледа му, се забутаха напред. Лицата стояха открити пред него, а понеже ги движеше омразата, изглеждаха му толкова грозни, че му се повдигаше. Размисли дали да не заповяда на легионерите да затворят вратите и после да нареди да се нахвърлят от всички страни върху тълпата с голи оръжия; но се уплаши да стори това пред един бог. Буйството на тълпата обаче и яростта, с която тя бе обхванала бога, му внушиха увереността, че хората ще поискат от него смъртта на бога; при това неволно извърна лице към вързания, макар да чувстваше прекомерен страх да срещне за втори път очите на бога. Но осанката му бе такава, че задържа погледа си дълго върху нея. Богът нямаше висок ръст, а фигурата му бе на невзрачен човек. Ръцете му бяха вързани отпред, подут и посинели. Дрехите висяха по тялото му разкъсани и мръсни, тъй че на много места се виждаше плътта, по която личаха червени ивици от камшик. Съзря, че този облик на бога е най-ужасният, с който може да заблуди човека, и че на бога навярно му е хрумнало в миг на невъобразима ненавист да се яви в тази жалка маска. Най-силно го ужаси обаче това, че богът не пожела да го погледне отново; макар да се страхуваше от погледа му, все пак

мисълта, че богът го презира, бе за него непоносима. Богът бе свел глава, страните му бяха бледи и хлътнали, а по лицето му сякаш се разливаше дълбока печал. Очите му гледаха навътре, сякаш всичко бе много далеч от него — тълпата, която го бе обхванала, войниците с тяхното снаряжение, но и онзи, който седеше пред него като съдник и бе единственият, познал истината. Искаше му се времето да се върне назад и богът да го погледне като тогава, когато портите се разтвориха, а той съзнаваше, че трябва да коленичи пред него, да възклицава и се моли и да го назове бог пред легионерите и целия народ. Но когато видя, че богът повече не се интересува от него, закърши ръце, като че искаше да накъса свитъка върху коленете си. Сега вече знаеше, че богът е дошъл да го убие. И стана тъй, че падна назад в трона си, лицето му се обля в студена пот, а свитъкът се откъсна от ръцете му и падна пред нозете на бога. Но като зърна лицето на императорския пратеник, сведено към него, отегчено и морно, даде заповед с тих глас, сякаш се касае за нещо незначително, после се обърна към един префект, току-що завърнал се от Галилея, и го повика с ръка, а в това време пратеникът с равнодушен глас високо повтори заповедта; и докато префектът му докладваше, загледа подир тълпата, която с ропот се оттегляше през отворените врати в дъното: но повече не видя бога, тъй плътно го обгръщаха хората като своя тайна.

Сега портите бяха отново затворени и залата пред него бе пуста. Даде знак всички да си отидат. Облегна се назад и погледна към свитъка, който леко докосваше крака му. Ръцете му спокойно обхващаха края на облегалката; с едва приведена глава слушаше как офицерите се отдалечават; остана само един роб. После внимателно плъзна очи по залата, недоверчиво, сякаш трябваше да открие следите на бога. Разглеждаше масивните стени без украса и разчленявания, металните плоскости на вратите, през които тълпата бе откъснала бога, изрисувани със странни орнаменти в яркочервен цвят. Обзе го дълбоко безчувствие, каквото досега не познаваше. Страхът го парализираше. Той се таеше навсякъде, в него и в тежките зидове. Надигна се и мина покрай роба. По тесен коридор напусна кулата и излезе на двора. По ъгловите кули и високите зидове се открояваха срещу тъмносиньото небе няколко легионери. Каменната настилка

блестеше на слънцето. Когато прекосяваше двора, струваше му се, че се движи през огън, тъй силно го обгръщаше светлината. Стигна до главната сграда, която се издигаше пред него като тромав, лъскав куб, и влезе в преддверието. После се изкачи по стълбите, разположени срещу входа и извеждащи нагоре към множество малки стаи с проходи в стените и високи прозорци, тесни и с решетки, през които едва струеше светлината на следобеда. Стените бяха голи, понеже рядко живееше в столицата на омразната му страна; все пак подът бе покрит с килими и възглавници. В най-голямата стая чакаше пратеникът, който вече се бе настанил. Седна до офицера, но не докосна ястията и пи съвсем малко вино. Спокойно отговаряше на пратеника и внимателно слушаше разговора. Тайно жадуваше да насочи приказките към бога; но се боеше, понеже нямаше доверие в пратеника, тъй че го дебнеше с поглед. Започна да задава определени въпроси за войската, което обърка офицера, понеже разговорът неочаквано премина по същество. Така можеше в мислите си като от скривалище да проследи отново с извънредна яснота всеки момент от срещата си с бога. Не вярваше много, че Ирод ще задържи бога, понеже предчувстваше, че само нему е отредено да знае истината. Страхуваше се, че богът ще се върне при него, тъй като при него бе дошъл и при никой друг; усещаше странно желание този миг вече да е преминал. Бездната между човек и бог беше безкрайна, а сега, когато богът бе прехвърлил мост над тази бездна и бе станал човек, той трябваше да загине от бога и да се разбие в него като някой, когото вълните запокитват в подводна скала.

Когато пристигна вестоносецът и му съобщи, че богът, изпратен от Ирод, е доведен вързан пак пред крепостта, съпровождан от буйството на тълпата, заповяда да въведат бога вътре, за да го отделят от множеството, а след това изчака, докато legionerите докарат бога в преддверието на главната сграда. После се изправи и мина край бюста на императора до вратата, като по навик спря поглед върху мрамора и чуждата увенчана глава, която кротко се мержелееше пред него и потъваше в мрака. Тръгна по дългия коридор, водещ към стълбите; до стените му стояха legioneri. Фигурите се отделяха от сенките, озарени от пламъците на факлите, които тук бяха вече запалени, тъй че по мъжете струеше трепкаща светлина, а тя на нови и нови жълти и червени вълни се плискаше в обкованите с желязо щитове. Стигна до изхода, който се разкри пред очите му като светъл четириъгълник;

оттам можеше да погледне надолу към преддверието и отново в паметта си зърна погледа на бога. За миг сякаш се поколеба; но после направи няколко следващи крачки тъй решително, че рязко отблъсна встрани копията на легионерите и пристъпи в светлото помещение на преддверието. Леко извил глава, гледаше в земята. С ужас виждаше легионери, в чиито очи блестеше подигравка. Богът стоеше неподвижно между тях. Ръцете му все още бяха вързани, но сега на раменете му висеше бяло наметало, изцапано с човешки изпражнения. Видя унижението на бога, но разбра също, че вината е негова, понеже бе изпратил бога на Ирод. В това съзря потвърждение, че всичко, което бе предприел за спасението си, водеше към вечното му проклятие, ето защо отново се върна по пътя покрай легионерите, без да се интересува повече от бога.

Заповядал бе бичуването на бога да стане по време на третата нощна стража, но отиде още преди това на определеното място между главната сграда и кулата, разположена най-близо. Изминалият ден бе горещ под жаркото слънце, търколило се по безоблачното небе и над двора; сега обаче над всичко се стелеше нощта, още без луна, пронизвана само от острия пламък на звездите; изглеждаше, сякаш светът не бе нищо друго освен неосветените повърхности на тези стени и тези кули, които стърчаха в небето като стеноломи, едно пространство, необхванато на дълбочина, което все пак можеше да се измери с точен и определен брой крачки. Стигна до кола, който бе определил за бога и сега се издигаше остро от земята към нощта, едва осветен от факлата в ръката на един роб. Когато обхвана с пръсти дървото, усети гвоздеи и чепове, които одраскаха кожата му и я разкъравиха. После се обърна към стената на главната сграда, където в нишата на една малка странична врата бе сложено кресло, и след като седна, нареди на роба да угаси факлата, понеже му се стори, че вече чува стъпките на легионерите; но мина още доста време, преди да заехтят гласовете. По крепостната стена, издигаща се косо пред него, забеляза слаб отблясък на далечни факли; той се усилваше пред широко разтворените му очи и най-последно стените се осветиха така ярко, че се открийха ясно огромните каменни блокове. Колът се очертаваше съвсем отчетливо пред крепостната стена, тъй че сянката

му, права като стрела, преминаваше по земята, после рязко се пречупваше в стената и поемаше нагоре по зида, за да потъне в безкрая на нощта; но тъй като факлите се приближаваха, сянката се мятеше насам-натам като полудяла стрелка на гигантски часовник. По озарената повърхност на земята пълзеше към кола тъмна маса и се разпростираше на всички страни, после нахлу в пространството като плътна смесица от безформени глави, буйно разлюлени пера на шлемове и сгърчени ръце; най-последно пред очите му се появиха легионерите — безредна купчина от тела и оръжия, а сред тях и такива, които издигаха факли високо в нощта; звучаха смехове и викове, понеже никой не подозираше, че той чака неподвижно в креслото си и едва долавя тежкото дишане на роба зад себе си. Посред легионерите обаче, невидим за него, сигурно вървеше богът, понеже там всичко се блъскаше и движеше; но острият му поглед забеляза как натам с рязък замах политаха дръжки на мечове и юмруци, тъй че понякога шествието спираше, понеже всичко напирало към средата и удряше, а после се откъсваше с пронизителен смях и хората отново се отправяха към кола; щом стигна до него, тълпата го обкръжи — но тя бе тъй многобройна, че не можеше да разпознае бога. Един легионер се изкатери по кола и закрепил факлите в кръг около върха му, след което хвърлил надолу едно въже и скочи сред тълпата, а тя с гръмки крясъци бързо се струпала около кола и ужасно се блъскаше; факлите над нея я осветяваха ярко и фантастично, тъй че сенките политаха на всички страни от човешката купчина като листенца на странно и огромно цвете, което изведнъж се е разтворило, но после тълпата се пръсна и разби на отделни хора, които бягаха от светлината на огнената корона, за да насядат в мрака — някои толкова близо до него, че нозете му почти ги докосваха. Но той седеше, без да помръдва и без да забелязва всичко това; защото страшен се появи пред очите му бог. Беше гол и полуиздигнатите му ръце бяха омотани с въжето, което, косо опънато от тежестта им, висеше на кола. Богът стоеше малко отдалечен от ствола, самотен до това дърво под бездънно тъмното и все пак огнено небе, напълно видим в светлината, която го заобикаляше като обръч, тъй че бе затворен в този кръг и олицетворяваше властта на онзи, който седеше неподвижно срещу бога в мрака на страничния портал. Сянката на бога обаче израстваше от светлинния кръг на факлите и проникваше в сърцето му, тъй че

всичко, което се случваше сега, се разиграваше между него и бога; защото всички неща, легионерите и пламъкът на факлите, колът, издигнат към небето, строгите каменни блокове на стените, твърдата повърхност на земята, лекото дишане на роба и огнените тела на звездите — всичко съществуваше само защото съществуваше бог, той и нищо друго, съществуваха, защото между бог и човек няма друго съгласие освен смъртта, няма друга милост освен проклятието, няма друга любов освен омразата. И като си помисли това, изправиха се легионери в нощта, която ги скриваше, само неколцина от тях, и голи до кръста тръгнаха от всички страни към бога — някои ярко осветени, а други само смътни силуети. Бичовете в ръцете им се огъваха като змии, игриво се увиваха около мощните мишци, после се свиваха и леко плъзваха по земята като свирепи животни с безформени оловни глави. Мъжете наобиколиха бога като в танц. Докосваха като на игра тялото му с тесните бичове, а после внезапно в бесен гняв заудряха по него, при което оловните глави дълбоко се впиваха в тялото на бога, тъй че кръвта му заизвира от плътта; това изпълни онзи, който седеше спокойно, с безкрайна мъка, защото тайно бе очаквал, че бичовете ще се плъзгат по бога като по мрамор. Сега обаче видя как богът рухна, сразен от страшните удари на легионерите, тъй че нозете му се повлякоха по земята, понеже ръцете бяха изтеглени от въжетото високо нагоре, а тялото се мятеше в кръг под напора на бичовете, отново и отново поразявано от свистящите удари на легионерите; те танцуваха полуголи около бога, за да го налагат от всички страни, обливани от трепкащата светлина на факлите, която хвърляше призрачни сенки върху каменната настилка, простряла се като огледало, като тънък лед над бездънно море. Но после, когато тялото увисна безжизнено, те се отдръпнаха от бога с вкаменени лица; бичовете лежаха уморено в дланите им и хората бавно изчезнаха в нощта, тъй че единствен той остана срещу бога, докато заглъхваха безредните стъпки на легионерите. Сега факлите пламтяха по-спокойно; но скоро щяха да загаснат и смола капеше по окървавеното тяло, което се извиваше около дървото на кола. И стана тъй, че той се надигна от креслото си и бавно пристъпи към бога. Дойде толкова близко до него, че можеше да го докосне; а и виждаше съвсем ясно голото тяло на бога. Тялото не изглеждаше красиво, понеже плътта бе сбръчкана и раздрана; личаха също дълбоки рани, някои от които гнояха, а всичко бе обляно в кръв.

Но не видя лицето на бога, понеже главата му висеше между раменете. Когато обаче разгледа това тяло, обезобразено и грозно като всяко изтезавано човешко тяло, и когато въпреки всичко във всяка рана и във всеки струпей по тази плът разпозна бога, тръгна, стенийки, в нощта, докато зад него факлите над бога угаснаха.

Превит като животно от ужас, лежеше без сън някъде между голите стени на своите покои, а по тях се отразяваше пламъкът на маслената лампа. Крееше, потопен в погнусата на душата си, самотен сред хората и непроницаем за онези, които преминаваха пред погледа му, без да го развълнуват; приличаше на някой, който в зимните нощи съзира по пътя хора, призрочни в светлика на луната. Ръцете му самотно се лутаха по шарките на килимите, впиваха се във възглавниците или, треперейки, хващаха потира с виното. Случваше се погледът му косо и странно да се плъзне към лика на императора, белеещ в мрака, с устни, които сякаш се усмихват нереално, както се усмихват мъртвите сред своите гробове и се изгубват в здрача. После безмълвно се взираше в роба, избягващ погледа му, в който призрочно мъждукаше непозната завист. Все пак на сутринта при първия лъч на слънцето нареди да дойдат флейтисти и монотонната мелодия погали слуха му; ала нищо не бе в състояние да го развълнува, понеже гледката на бога вече не оставяше духа му.

После се опита да се освободи от бремето си за сметка на тълпата, понеже не успя да подтикне бога към действие. Мястото, което определи за своето начинание, бяха стълбите, извеждащи към големия портал на главната сграда, а времето — ранното утро, последвало онзи ден, в който срещна бога за първи път, а после всичко се разигра само за няколко дни. Стълбите и главният портал лежах в сянката, която като тясна лента преминаваше покрай главната сграда и падаше върху малка част от площада и тълпата. Хората, пели през нощта подигравателни песни за бога, се бяха появили още в зори пред портите на крепостта и с диви викове се бяха излели в двора, чиято просторна площ сега изпълваха, равнодушни, че се намират във властта на легионерите, заобиколили народа с голи оръжия. Когато от

своите покои стигна до преддверието, зърна през отворената порта, че богът и Варава вече стоят пред тълпата, малко по-високо, както бе заповядал; но излезе спокойно от здрача на залата и внезапно се появи между бога и разбойника тъй могъщ в бялата си мантия, че простолюдието се вкамени под погледа му. Гледаше с безразличие към хората, които се простираха до безкрая пред него — с лица, в които зачервените очи изглеждаха като ръждиви гвоздеи, а между жълтите зъби тежко и безформено лежаха черни езици. Сякаш тълпата имаше само едно лице и това бе лицето на всички хора — страшен, заплашителен лик, от който струеше ужасният покой, спуснал се върху света; този лик бе изправен сега срещу бога и разбойника, срещу истината и насилието и ето че с един-единствен пронизителен вик пожела смъртта на бога. И понеже богът търпеше всичко това, заповяда на един роб да му донесе съд с вода и в знак на своята невинност изми ръцете си, без да се интересува повече от беснеещата тълпа; но когато се обърна и видя безмълвното лице на бога, разбра, че тълпата не може да го освободи от бремето му, понеже той единствен знаеше истината. Затова бе принуден да извършва към бога жестокост след жестокост, понеже познаваше истината, без да я разбира; и скри лице в дланите си, от които още капеше водата.

От този миг нататък имаше чувството, че се движи като мъртъв сред мъртви. Провери приготовленията за разпъването на кръст и наблюдава как легионерите се гаврят с бога. Стоеше пред бога със спокоен поглед и равнодушно се взираше в него; също тъй позволи да сложат на бога трънен венец. После поиска да му покажат кръста и заповяда да изправят пред него неодяланото дърво и внимателно прекара длани по кората. След като подбра легионерите, гледа дълго след шествието, докато през крепостната врата изчезнаха хората, помъкнали със себе си бога, който, смазан под огромния кръст, се олюляваше посред отряда. Извърна се и не забеляза детето на един роб, което с хленч тичаше през двора подир бога, преминал вече под порталния свод. Завърна се в покоите си и поиска да му приготвят ядене. Лежеше неподвижно до масата и сякаш отдалеч слушаше свирнята на лидийските музиканти, които с пълни бузи надуваха инструментите си, докато отвъд тежките зидове, обграждащи покоите

му, притъмня. Слънцето помръкна. Небето окаменя, тъй че хората в помещението изтръпнаха. Музикантите откъснаха флейтите от бледите си устни и с широко разтворени очи се завзираха към покритите с решетки прозорци. Посред небето висеше неподвижно мъртвото слънце без светлина върху матова повърхност като гигантска топка, покрита с дълбоки дупки. Последва и земен трус, който събори всичко едно върху друго, тъй че хората високо закрепяха и се запритискаха към земята. Съзнаваше, че сега богът с ужасно чудотворство е слязъл от кръста, за да изпълни най-сетне своето отмъщение. Стана и излезе. Нареди да му доведат коня и потегли с малка свита. Конете пристъпяха плахо, сякаш обзети от силен страх. Улиците на града бяха пусти, хлътнали в разбитата земя, а над нея тегнеше небе, в което вече не личеше нито ден, нито нощ. Лицата на спътниците му бяха пепеляви, а шлемовете им се поклащаха като охлювни черупки върху голите глави, от които очите се вираха без блясък. Уплаши се и когато погледна ръцете си; защото бяха като странни паяци, сгърчени около юздите на коня му. Излязоха от града и продължиха да яздят към хълма, на който се издигаха кръстовете. Минаваха покрай хора, които с притиснати към тялото колене клечаха покрай пътя и произнасяха високо и бързо безсмислени думи. Някои се хвърляха пред жребците, но без вик и после оставаха да лежат, смазани от копитата. Палмите бяха прекършени по средата, а маслиновите дръвчета — изпочупени. Гробовете в скалите бяха широко разтворени, от тях висяха труповете, а костеливите ръце се поклащаха като знамена в млечния въздух. Насреща се олюляваха групи прокажени и с развените си наметала приличаха на черни птици; гласовете им долитаха като пронизителни писъци. Пътеката се изкачваше към скалите. Осеяна бе с разплескани самоубийци, хвърлили се от канарите. Конете ставаха все по-неспокойни, колкото повече приближаваха мястото с издигнатите кръстове — средният от тях трябваше да е на бога, сега сигурно стърчеше в небето празен и пуст, а на него може би се облягаше самият бог, гол и красив, и с висок смях се готвеше да разкъса оня, който яздеше към него Слънцето все още висеше изпепелено и неподвижно в зенита, сякаш времето вече не съществуваше. Мракът също се бе сгъстил, тъй че едва не се блъсна в кръста, който внезапно се извиси пред него в тъмата и той с труд разпозна, че това е кръстът на бога. Вече искаше да обърне коня, за да потърси по-нататък; но когато на

изток изгря огромна зелена комета, видя, че кръстът не е напуснат, както си мислеше. Най-напред съзря нозете. Бяха пронизани от гвоздей, а като плъзна поглед нагоре, над него тежко се надвеси тялото с изпънати ръце, диво протегнати към небето; точно над главата му се свеждаше мъртвото лице на бога.

А когато след три дни рано в зори при него дойде вестносецът и му съобщи, че богът е напуснал през нощта гроба си, тъй че са го намерили празен, незабавно препусна нататък и там дълго се взира в пещерата. Беше пуста, а закривалият я тежък камък лежеше разчупен на земята. Извърна се бавно. Зад него обаче стоеше роб и тогава той видя лицето на Пилат — разрасна се пред него безмерно като долина на смъртта, пепеляво в ранния зрак на утрото, а когато двете очи се разтвориха, в тях имаше студ.

1949

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.